

2007 01 26

Socialstyrelsen
Hälso- och sjukvårdsavdelningen/MK
106 30 Stockholm

Att: Birgitta Larsson

Remissvar

Förslag till föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2007:00) om samordning av insatser för habilitering och rehabilitering

Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB) vill lämna följande synpunkter på rubricerat förslag.

Inledande synpunkter

FUB delar Socialstyrelsens uppfattning att det med tiden visat sig angeläget, och enligt vår uppfattning helt nödvändigt, med en tydligare reglering i föreskrifter och allmänna råd avseende habilitering, rehabilitering och hjälpmedel. FUB deltog åren 2002 och 2003 i Socialstyrelsens två kartläggningar som syftade till att undersöka tillgängligheten till habilitering, rehabilitering och hjälpmedel för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder. Vi fick då bekräftat det som vi under lång tid haft kännedom om, nämligen att tillgången till insatserna och kvalitetsnivån på dessa skiftar oacceptabelt sett över landet, och att den viktiga samordningen, i de fall flera insatser pågår, i det närmaste är obefintlig. Möjligheten att få en hab- och/eller rehabplan upprättad och genomförd har, trots lagstöd, sällan förverkligats, ens om den enskilde fått information om detta. Med förhoppningen att föreskrifterna i praktiken verkligen blir ett verktyg för ökad tillgänglighet till habilitering, rehabilitering och hjälpmedel och en förbättrad kvalitetssäkring av insatserna välkomnar vi Socialstyrelsens nu framlagda förslag.

Trots att förslaget, ur brukarperspektiv, har en positiv grundton, vill FUB genom nedanstående synpunkter ändå understryka nödvändigheten av att vissa skrivningar i förslaget granskas närmare av Socialstyrelsen. Vi är också angelägna om klargörande i nedanstående frågor.

Handboken

Enligt information som tidigare lämnats kommer dessa föreskrifter och allmänna råd kompletteras med en handbok. Då vi utgår från att de två dokumenten i färdigt skick bör läsas ”tillsammans” beklagar FUB att handboken inte redan nu finns tillgänglig för synpunkter. Vi önskar därför besked om tidsplanen för Socialstyrelsens interna arbete med handboken samt en ungefärlig uppgift om när Socialstyrelsen planerar att skicka ut den på remiss?

2 §

FUB önskar även besked om grunden till att föreskrifter kan meddelas endast gällande insatserna 6-10 i 9 § LSS, men inte insatserna 1-5 för vilka endast allmänna råd meddelas?

Övriga synpunkter

Föreskriftens rubrik

Syftet med föreskrifterna och de allmänna råden uppges vara att åstadkomma en förbättrad samordning, inte bara inom en huvudman utan också mellan olika huvudmän, vilket visserligen kommer till uttryck i själva föreskriften, men inte i utkastets rubrik. I följebrevets inledning framgår dock en alternativ rubricering som tydligare anger en mycket utvidgad samordning av en mängd olika insatser: ”Föreskrifter och allmänna råd om samordning av insatser för habilitering och rehabilitering *med andra åtgärder eller insatser*”. Som inledningsvis framhölls är FUB positiv till en förbättrad samordning av habilitering, rehabilitering och hjälpmedel, inom en huvudmans verksamhetsområden samt mellan olika huvudmän. Men vi anser att innebörden av ”andra åtgärder eller insatser” är oklar. Kan till exempel upprättandet av en ”allomfattande” hab/rehab- plan få negativa konsekvenser på den enskildes möjligheter att begära en individuell plan enligt LSS? Individuell plan enligt LSS är idag en synnerligen outnyttjad ”paraplyplan” i vilken mycket väl kan införlivas också en plan för habilitering, rehabilitering och hjälpmedel, vilket dock sällan sker i praktiken. Alla med habiliterings/rehabiliteringsbehov omfattas dock inte av LSS och för dem kan givetvis behovet av en sådan plan som Socialstyrelsen här avser framstå som en helt ny möjlighet. Begreppsförvirringen när det gäller planer är generellt sett stor och FUB vill med ovanstående synpunkter understryka nödvändigheten av att Socialstyrelsen aktivt också värnar enskildas rätt till den viktiga LSS-planen.

3 §.

FUB välkomnar att definitionerna för habilitering och rehabilitering harmonierar med varandra avseende språklig konstruktion. Förhoppningsvis kan detta bidra till att insatserna därmed också får en jämställd ”status”, även när det gäller tilldelning av resurser, inom respektive huvudmans organisation.

Rutiner för samordning

8 §

Bra att det tydligt anges att *såväl landstingen som kommunerna skall ”utarbета rutiner* för samordningen enligt 2 §”. Samtidigt undrar vi om huvudmännen är helt fria att själva definiera begreppet ”rutiner”, exempelvis gällande vem som skall vara initiativtagare och på vilken nivå i organisationen initiativet skall tas? Föreskriften bör förtydligas eller alternativt kompletteras med tydliga anvisningar i handboken till föreskrifterna. Enligt FUB:s mening kan den enskildes faktiska möjligheter till samordning starkt komma att påverkas av om huvudmännen sinsemellan överhuvudtaget tänkt på att också ”samordna” sina respektive interna rutiner. Med nuvarande skrivning finns en risk att föreskriften tolkas som en uppgift för huvudmannen ensam att utarbета dvs. utan att särskild hänsyn behöver tas till annan huvudmans rutiner för samordning.

9 §

Att en *samordningsansvarig* skall utses är mycket positivt och ger en bra grund för att samordningen inte stannar vid en möjlighet endast på pappret utan också verkligen genomförs i praktiken. Dock kan FUB se nödvändigheten av att Socialstyrelsen i handboken utvecklar och tydliggör grundläggande förutsättningar också gällande rutiner av detta slag. Kan t ex särskild kompetens behöva tillföras, lämpligt antal samordningsuppdrag uppskattas och vilka arbetsuppgifter bör egentligen ingå i ett samordningsuppdrag?

Man bör nog också fundera över tänkbara åtgärder i händelse av att en av huvudmannen utsedd samordningsansvarig och den enskilde, av något skäl, inte kan samarbeta. Hur ser t ex möjligheten ut för den enskilde att på eget initiativ kräva annan samordningsansvarig?

Samverkan med och information till den enskilde

10 §

Det initiala *bemötandet* och den *information* som den enskilde då får har i regel mycket stor betydelse också för den fortsatta kontakten. Skrivningen i paragrafen är visserligen tydlig ”information skall ges”, men vem har denna skyldighet att informera? Den samordningsansvarige eller omfattas all personal av informationsskyldigheten? Detta bör, enligt FUB tydliggöras. Vi anser vidare att information om möjligheten till samordning av insatser och att samordningsansvarig utses måste upprepas återkommande särskilt i de fall den enskilde initialt inte vill att någon samordning sker, samt att muntlig information alltid kompletteras med skriftlig eller presenteras i annan anpassad form.

11 §

Att det i föreskriften framgår att planering och genomförande skall ske tillsammans med den enskilde är givetvis positivt (och självklart), men FUB ifrågasätter om ordet *värdighet* är relevant i sammanhanget. Ordet för tankarna till äldreomsorgen. Att visa någon ”respekt för dennes integritet” inkluderar, enligt vår uppfattning, även värdighet. Som alternativ föreslås istället *självbestämmande*. Ur ett handikappolitiskt perspektiv är terminologin mer adekvat och för en intressant jämförelse vill FUB hänvisa till 6 § i LSS: ”...respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet...”.

Vidare har vi synpunkter på begreppet *närstående*. Vad slags relationer innefattas egentligen i begreppet? Viss vägledning ges t ex i regelverket för närståendevård (lagen (1988:1465) om ersättning och ledighet för närståendevård). Försäkringskassan menar här att till närstående kan räknas anhöriga, men även andra som den enskilde har nära relationer med t ex vänner och grannar. Klart är således att begreppet ”närstående” har en relativt vid innebörd och kan vara av såväl juridisk (nära anhörig, juridisk företrädare) som av social karaktär (medmänniska). FUB vill dock uppmärksamma Socialstyrelsen på att det tycks mer oklart om också personal kan räknas in i begreppet. Enligt vår erfarenhet kan det för vissa enskilda vara högst angeläget att personal ibland (t ex från det särskilda boendet) kan delta i samordningen som stöd, under förutsättning givetvis att detta är den enskildes uttryckliga önskemål. Visserligen framgår det i 13 § att personal från berörda enheter till, som behövs för att genomföra beslutade insatser till och med ”skall medverka i planeringen”. Det framstår dock ändå som förvirrande vilka som egentligen ”kan delta i planeringen av samordningen”, enligt nämnda bestämmelse, och på grundval av den enskildes bestämmanderätt. Ett förtydligande, i vart fall i handboken, efterfrågas därför, om inte texten ändras t ex enligt följande; Den enskilde *bestämmer*, om han eller hon vill att någon eller några *deltar som stöd vid* planeringen av samordningen. Den eller de som samtycker till detta skall göras delaktiga, om det inte finns hinder enligt...

Då föreskrifterna omfattar alla åldrar kan det vara av största vikt att t ex i handboken även framhålla vikten av barns rätt att uttrycka sina åsikter (artikel 12) och principen om barnets bästa (artikel 3) enligt *FN:s konvention om barnets rättigheter*. Det är i sammanhanget även viktigt att uppmärksamma att barn som inte är myndiga ändå, redan från 15 års ålder, har stort inflytande och självbestämmande i flera frågor som rör deras person (LSS 8 § och SoL 11 kap 10 §). Naturligtvis är även *FN:s konvention* (antagen december 2006 i generalförsamlingen)

om funktionshindrade personers rättigheter ett relevant dokument som, när antagen, bör ligga till grund för nu aktuella föreskrifter.

Plan för samordning och genomförande

12 §

Då syftet med föreskrifterna enligt konsekvensbeskrivningen s 3 bl a är ”att enskilda skall få insatser som de behöver så länge behoven kvarstår och även om det förflutit lång tid från sjukdomens/skadans uppkomst”, bör också *den enskildes rätt till inflytande och självbestämmande* tydligare än vad som nu är fallet framgå i skrivningarna. Nuvarande text kan här t ex uppfattas som om den enskilde inte alls behöver tillfrågas om en plan för samordning önskas och att huvudmannen ensam avgör/äger hela frågan. Det finns alltid en risk att enskildas planer på ett subtilt sätt övergår till att successivt bli en plan för personalens behov av att samordna sitt arbete och för att minimera ”dubbelinsatser” och ”onödiga” kostnader, särskilt i tider när personal åläggs besparingskrav. I konsekvensbeskrivningen s 5 framhålls också, jämte tänkta effekter för den enskilde, att ett effektmål med föreskriften för huvudmännen är just ”ett effektivare utnyttjande av huvudmannens resurser. För att inte riskera brukarperspektivet föreslår FUB att texten arbetas om så att det tydligt framgår att en plan endast kan samordnas, genomföras och upprättas *tillsammans med den enskilde på dennes begäran*.

13 §

FUB ställer sig frågande till innebörden av uttrycket ”*hänsyn skall tas till andra planer*” och undrar om här avses också sådana planer som inte direkt gäller insatser för habilitering, rehabilitering och hjälpmedel t ex individuell plan enligt 10 § LSS? Oklart är således för oss dels vad ”hänsyn till” innebär i praktiken, dels vilka andra planer som avses?

14 §

Här framgår att planen ”skall lämnas till den enskilde” och att den ”vid behov skall kunna erbjudas i annan form än skriftlig”. Skrivningen föranleder FUB att väcka frågan om eventuella rutiner för den enskildes *godkännande* av planen? FUB anser att ett godkännande bör formaliseras med tanke på att missuppfattningar och missförstånd lätt uppstår och i möjligaste mån bör minimeras.

FUB anser även att det i handboken måste förtydligas vilka *andra former* än skriftlig som avses. Många av FUB:s medlemmar har exempelvis stort behov av att en plan för samordning skrivs på *lättläst* och/eller med bildstöd. I konsekvensbeskrivningen på s 5 framhåller Socialstyrelsen att föreskriften inte bedöms innebära några ökade kostnader för regioner, kommuner och landsting, annat än under en övergångsperiod. Att översätta skriven text till lättläst kräver särskild kompetens och är något som myndigheter vanligtvis inte har själva utan behöver köpa in från annat håll t ex Centrum för lättläst. Ett sådant beställningsuppdrag är naturligtvis inte gratis. FUB efterfrågar en mer realistisk syn på att det finns kostnader som inte är av övergående natur utan kontinuerligt måste beaktas och accepteras.

För Riksförbundet FUB

Anna-Lena Krook
förbundsordförande

/Ingela Stade
ombudsman